

- Allan K., Burridge K. Euphemism, dysphemism cross-varietal synonymy. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://arrow.latrobe.edu>
- Bolinger D. Language – the Loaded Weapon. The use and Abuse of the Language Today / D. Bolinger. – London, 1980. – 214 p.
- Chilton P. Discourse and Politics / P. Chilton, Ch. Shaffner // Discourse Studies : A multidisciplinary Introduction. Volume 2 / ed. by T. van Dijk. – SAGA Publications, London, 1998. – P. 206-230.
- Ekström M. Politicians interviewed on television news // Discourse & Society. – 2001. – 12 (5). – P. 563-584.
- Fetzer A. Political Discourse in the media : cross-cultural perspectives. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2007.
- Holder R. W. Dictionary of euphemisms / R. W. Holder. – Oxford University Press, 2008. – 412 p.
- Lawrence J. Unmentionables and other euphemisms / J. Lawrence. – London : Gentry Books, 1973. – 84 p.
- McMillan English Dictionary. New Edition. – Oxford : McMillan Education, 2008. – 1745 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

- BBC News [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bbc.com>
- The Guardian [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.theguardian.com/international>
- The Day [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.day.kiev.ua/en>

УДК: 811.111 : 821.111 (73)

НИЦПОЛЬ В. І.

(Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника)

МОВНА ОСОБИСТІТЬ ПЕРСОНАЖА-МАНІЯКА ПАТРИКА БЕТМЕНА У РОМАНІ БРЕТА ІСТОНА ЕЛЛІСА “AMERICAN PSYCHO”

У статті досліджується мовна особистість персонажа-маніяка за допомогою виокремлення характерних мовних рис на експонентному, змістовному та інтенціональному рівнях. На експонентному рівні розглядається активність мовної особистості, на змістовному – конкретність висловлювань, а на інтенціональному – конфліктність, почуття гумору та директивність у мовленні персонажа. До уваги також беруться психолінгвістичний підхід до вивчення мовної особистості, запропонований М. Ляпон та трансакційний аналіз Е.Берна. Вивчення мовної особистості персонажа-маніяка здійснено на матеріалі роману Брега Істона Елліса “American Psycho”.

Ключові слова: мовна особистість, експонентний рівень, змістовний рівень, інтенціональний рівень, інтровертована мовна особистість, екстравертована мовна особистість, трансакційний аналіз.

Ныцполь В. И. Языковая личность персонажа-маньяка Патрика Бетмена в романе Брега Истона Эллиса “American Psycho”. В статье исследуется языковая личность персонажа-маньяка с помощью выделения характерных языковых черт на экспонентном, содержательном и интенциональном уровнях. На экспонентном уровне рассматривается активность языковой личности, на содержательном – конкретность высказываний, а на интенциональном – конфликтность, чувство юмора и директивность в речи персонажа. Во внимание также принимаются психолингвистический подход к изучению языковой личности, предложенный М. Ляпон и трансакционный анализ Э. Берна. Изучение языковой личности персонажа-маньяка осуществлено на материале романа Брега Истона Эллиса “American Psycho”.

Ключевые слова: языковая личность, экспонентной уровень, содержательной уровень, интенциональной уровень, интровертированная языковая личность, экстравертированная языковая личность, трансакционный анализ.

Nytspol V. I. Language Personality of Maniac Character Patrick Bateman from “American Psycho” by Bret Easton Ellis. The article studies the language personality of the maniac character through specific language features at exponential, meaningful and intentional levels. The exponential level reveals the activity of the language personality, which shows active or passive language behavior of the character. The maniac character, Patrick Batman, from *American Psycho* by Bret Easton Ellis, manifests himself as a passive observer in most communicative situations. The meaningful level of the study shows concreteness in communication. Patrick uses both abstract and concrete ways of expressing himself, depending on the context. The intentional level of the study focuses on conflicts and humor in speech. Bateman’s discourse can be characterized as humorous: he often tells jokes and uses a satirical tone in conversations. He is also a conflict personality, which can be proved by his rude and insulting words. The psycholinguistic approach offered by M. Lyapon and E. Berne’s transactional analysis were taken into account. Psycholinguistic approach to the study of the language personality reveals psychological qualities of the maniac character and divides language personalities into extravertional and introvertional language personalities. M. Lyapon says that speech introversion can be revealed through the slip of the tongue and the correction of own words and phrases. According to this approach to the study of the maniac character’s discourse, we can conclude that Patrick is an introvertional language personality. Transactional analysis helps to determine a character’s communicative role in conversations. This analysis distinguishes three main roles of the language personality – Parent, Adult, Child. Child’s verbal behavior is connected with the emotional perception of the world. The role of Father shows authority and superiority which is expressed in speech by sharp remarks and control of other people’s behavior. The role of Adult is characterized by common sense and rational principles in discourse. According to this approach, Patrick performs the role of Father.

Keywords: language personality, exponential level, meaningful level, intentional level introvertional language personality, extravertional language personality, transactional analysis.

Мовна особистість – це особистість виражена в мові і через мову. Саме за допомогою мовних засобів мовна особистість проявляє свої основні риси характеру. Деякі вчені

називають мовною особистістю індивіда, який володіє сукупністю дискурсних здібностей, що дають можливість планувати та контролювати власні вербальні та невербальні дії [Иванцова 2010, с. 25]. Розробкою та вивченням теорії мовної особистості займалися такі лінгвісти, як Л. Вайсгербер, О. Леонтьєв, Ю. Караулов, Г. Богин, Д. Леонтьєв, А. Пузирьова, В. Красних та ін.

Оскільки для дослідження дискурсу мовної особистості потрібний значний корпус мовного матеріалу, то вивчення реальних мовних особистостей значно обмежується. Саме тому актуальним є дослідження персонажного дискурсу, адже вивчення мовлення персонажів художнього твору допомагає розглянути різні сторони особистості та поведінку у різних комунікативних ситуаціях [Карасик 2002, с. 182].

Метою статті є визначення основних рис характеру персонажа-маніяка Патріка Бетмена як мовної особистості у романі Брета Істона Елліса "American Psycho". З мети впливає потреба у вирішенні конкретних завдань: розглянути поняття «мовної особистості» у лінгвістиці, проаналізувати дискурс персонажа-маніяка Патріка Бетмена на експонентному, змістовному та інтенціональному рівнях, а також дослідити мовну особистість персонажа, враховуючи психолінгвістичний підхід і трансакційний аналіз. **Об'єктом дослідження** є теорія мовної особистості, яка дозволяє розширити горизонти антропологічних наукових розвідок. **Предметом дослідження** є дискурс персонажа-маніяка Патріка Бетмена у романі Брета Істона Елліса "American Psycho".

Мовна особистість є багатошаровим та структурно-впорядкованим поняттям, що складається із мовних здібностей та умінь продукувати та сприймати дискурс [Красних 2003, с. 47]. Компоненти поняття «мовна особистість» вказують на його дві основні ознаки: комунікативно-діяльнісну та індивідуально-диференційну [Слышкин 2001, с. 89]. Аналіз індивідуального дискурсу згідно з концепцією мовної особистості включає три етапи дослідження, запропоновані Ю. М. Карауловим: 1) аналіз семантико-стройового рівня, що описує та фіксує лише індивідуальні відмінності на фоні конкретної мовної будови; 2) реконструкцію мовної моделі світу або тезаурус мовної особистості, що проводиться на основі створених текстів індивіда; 3) вивчення життєвих цінностей, мотивів, що проявляються у текстах і в особливостях сприймання чужих текстів. Результати досліджень цих трьох етапів називають лексиконом, тезаурусом та прагматиконом, які тісно пов'язані між собою, але потребують додаткової контекстуальної інформації [Караулов 2003, с. 26]. Такий аналіз є базовим і вважається класичним, проте розвиток лінгвістики вимагає удосконалення існуючих підходів.

Дослідити характер мовної особистості крізь призму мовлення можна за допомогою виокремлення характерних мовних рис на експонентному, змістовному та інтенціональному рівнях. На експонентному рівні мовець може бути активним чи тим, що споглядає, переконаним або тим, що вагається [Сухих 1990, с. 105]. Персонаж-маніяк Патрік Бетмен у романі Брета Істона Елліса "American Psycho" у більшості комунікативних ситуацій проявляє себе як спостерігач. Наприклад: *"She's got a green streak in her hair," I tell them. "And she's smoking." "Bateman," Tim says, still glaring at Evelyn. "Yes?" I say. "Timothy?" "You're a dufus." "Oh leave Patrick alone," Evelyn says. "He's the boy next door. That's Patrick. You're not a dufus, are you, honey"* [Ellis 1991, с. 8]. У наведеному прикладі Бетмен звертає увагу на зовнішній вигляд і поведінку дівчини, не оцінюючи і не висловлюючи власної думки: *"She's got a green streak in her hair," I tell them. "And she's smoking"*. Проста констатація фактів без стилістичного та емоційного оформлення підтверджує його споглядацький характер. Цікавим є також продовження цієї розмови, у якій друг називає Бетмена дурнем (*dufus*), але Патрік промовчує, і на його захист виходить Евелін, що показує неспроможність маніяка постояти за себе.

Невпевненість Бетмена можна проілюструвати таким прикладом: *"I'll have a J&B on the rocks. No, an Absolut martini. No, a J&B straight up". "And I'll have another San Pellegrino,"*

*Bethany says. "I'll have the same thing," I quickly add» [Ellis 1991, с. 294]. Тут Патрік вагається у своєму виборі пива, вживаючи заперечення "I'll have a J&B on the rocks. No, an Absolut martini. No, a J&B straight up", що підтверджує невпевненість у собі, тим більше що у кінцевому результаті він все-одно вибирає те саме, що його подруга, таким чином знімаючи із себе відповідальність вибору. Наступний приклад: "I think I was hallucinating while watching it. I don't know. I can't be sure. I don't remember," I murmur, placing the Journal back down and then, picking up today's Financial Times, "I really don't know" [Ellis 1991, с. 79] також демонструє невпевненість маніяка у собі, яку він підтверджує синонімічними фразами із негативною конотацією "I don't know. I can't be sure. I don't remember", а інтенсифікатор *really* у фразі "I really don't know" підсилює його власний сумнів.*

На змістовому рівні мовна особистість може висловлюватись конкретно або абстрактно [Сухих 1990, с. 106]. Патрік Бетмен висловлюється як абстрактно, так і конкретно залежно від контексту. Прикладом абстрактності мовлення персонажа може бути: "Where did Greg go?" Libby asks, noticing McDermott's absence. "Well, Gorbachev is downstairs," I tell her. "McDermott, Greg, is going to sign a peace treaty with him, between the United States and Russia." I pause, trying to gauge her reaction, before adding, "McDermott's the one behind glasnost, you know" [Ellis 1991, с. 284]. Таким чином, Бетмен уникає прямої відповіді на запитання Ліббі про відсутність Грега і абстрагується за допомогою жарту про Горбачова, що демонструє його почуття гумору. Крім цього, використання терміну "glasnost", яке означає політичну реформу Горбачова, показує обізнаність Патріка у різних сферах, включаючи політичне життя іноземних держав.

Маніяк також уміє формулювати свої думки конкретно і чітко, особливо у спілкуванні із секретаркою, оскільки його роль начальника вимагає точних вказівок. Наприклад: "Spencer wants to meet you for a drink at Fluties Pier 17," she says, smiling. "When?" I ask. "After six." "Negative," I tell her as I walk into my office. "Cancel it" [Ellis 1991, с. 156]. Коротке запитання "When?" є діловим, а строга відповідь "Negative," містить у собі заперечення без будь-яких пояснень. Директив "Cancel it" дає вказівку. Така строгість і лаконічність характеризує Бетмена як людину дії.

Конкретне чітке формулювання думок у мові Патріка спостерігається також у розмовах, які стосуються зовнішності, одягу та моди. Помітно, що у цій галузі Патрік вважає себе експертом і чітко пояснює свою позицію: "So what you're saying is that with a gray suit you can either wear gray or black socks," I ask. "Er... yeah," Hamlin says, confused. "I guess. Did I say that?" "See, Hamlin," I say, "I disagree about the belt since the shoes are so far away from the actual belt line. I think you should concentrate on wearing a belt that coordinates with the trousers" [Ellis 1991, с. 141]. Засоби точного вираження думок, такі як конструкції *so... that, either... or*, прислівник *since* сприяють створенню більшої зв'язності мовлення, звертання "See, Hamlin," акцентує увагу співрозмовника на об'єкті розмови, а чітка послідовність викладення думок підтверджується фразою "I disagree", яка обґрунтовує причину непорозуміння і правильним формулюванням поради із використанням модального дієслова "should". Такий зв'язний та послідовний дискурс може свідчити про інтелектуальні здібності та начитаність персонажа.

На інтенціональному рівні комуніканти може проявляти себе гумористично або буквально, конфліктно або кооперативно, директивно або інтегративно, центровано або децентровано [Сухих 1990, с. 105].

У більшості випадків Патрік Бетмен висловлюється гумористично, але не завжди його гумор зрозумілий адресату: "Do you take American Express?" she looks at me like I'm crazy, but I smile pointlessly anyway while holding the door open and tell her, "I'm joking. Come on, get in" [Ellis 1991, с. 218]. Так, наприклад, жарт "Do you take American Express?" стосується проститутки, послуги якої традиційно оплачуються готівкою, а пропозиція

прийняти оплату кредитною карткою була сприйнята нею буквально і обурливо, тому Бетмену довелося пояснювати, що це лише жарт: *"I'm joking. Come on, get in"*.

В інших прикладах гумор Патріка більш зрозумілий співрозмовникам, як-от: *"What was Kitty wearing?" "An off-the-shoulder ball gown with velvet bodice and a floral-patterned lace skirt by Laura Maroulakos, I think." "And Arthur?" "Same thing." "Oh Mr. Bateman." She giggles. "I adore your sense of humor"* [Ellis 1991, с. 321]. Описавши жіночий одяг Кітті, на запитання про одяг Артура, Патрік відповідає: *"Same thing"*, що ілюструє тонкий гумор та небажання описувати ще й зовнішній вигляд Артура, а розуміння жарту підтверджується фразою Евелін: *"I adore your sense of humor"*. Для гумористичного ефекту персонаж використовує також і гру слів, як у наступному прикладі: *"Price?" I take a large gulp of Scotch. "You're priceless..."* [Ellis 1991, с. 38]. Таким чином, Патрік утворює із прізвища свого друга Прайса (*Price* – (англ.) цінний) нове слово для його позитивної характеристики – *priceless* (безцінний), що також показує хороше ставлення та повагу до друга, висловлену у жартівливому тоні.

Персонаж-маніяк Патрік Бетмен часто висловлюється і буквально, але його не завжди сприймають серйозно: *"You don't seem to understand. You're not really comprehending any of this. I killed him. I did it, Carnes. I chopped Owen's fucking head off. I tortured dozens of girls. That whole message I left on your machine was true ."* ... *"Excuse me," he says, trying to ignore my outburst. "I really must be going"* [Ellis 1991, с. 359]. Бетмен намагається зізнатись у своїх злочинах, але йому не вірять і це виводить його із себе. Він переконує, наголошуючи на нерозумінні правди: *"You don't seem to understand. You're not really comprehending any of this... That whole message I left on your machine was true"*. Ці речення по суті несуть один зміст – друг не вірить у сцену, а Патрік намагається емоційно переконати його у цьому за допомогою синонімічних повторів. Зізнання *"I killed him"* він також повторює із більшою експресією *"I did it, Carnes"*, вживаючи звертання як заклик до того, щоб йому повірили. Перелік злочинів *"I chopped Owen's fucking head off. I tortured dozens of girls"* маніяк прикрашає вживанням нецензурної лексики, що ще більше підсилює жорстокість та агресивність характеру Бетмена.

Щодо конфліктності та кооперативності, то у дискурсі маніяка переважає конфліктність: *"Your girlfriend's a total bitch," I tell the guy. "Patrick," Evelyn says. "Stop it." "She's a bitch," I say, pointing at her"* [Ellis 1991, с. 314]. Патрік створює суперечку, ображаючи подругу незнайомця. Використання лайки *"bitch"* із підсилюючим прикметником *«total»* збільшує рівень образи, а повторення фрази *"She's a bitch"*, не зважаючи на втручання Евелін, говорить про усвідомлене бажання втрапити у конфлікт. Ще один приклад конфліктної поведінки Бетмена *"You have? You mean the restaurant has," I correct him. "You don't have any sun-dried tomatoes. The restaurant does. You don't have the poblano chilies. The restaurant does. Just, you know, clarify"* [Ellis 1991, с. 206] характеризує його як особу дріб'язкову, оскільки він чіпляється до слів офіціанта і виправляє його, порушуючи норми ввічливості, адже суттєво виправлення не має значення у контексті і не впливає на вибір замовлення.

У виборі директивного чи інтегративного напрямку спілкування, персонаж віддає перевагу директивному. Оскільки багато ситуацій спілкування є діловими, а він виступає начальником, то логічним є використання Патріком великої кількості директивів: *"Jean. Listen, keep your eyes open for a tanning bed..."* [Ellis 1991, с. 62]. Для захоплення уваги він використовує звертання *"Jean"* і слово *"Listen"*, а потім вже дає вказівку. У прикладі *"Okay, Jean," I start. "I need reservations for three at Camols at twelve-thirty and if not there, try Crayons. All right?"* [Ellis 1991, с. 190] маніяк знову використовує звертання, починаючи розмову, дає вимоги, а в кінці перепитує, намагаючись побачити правильне розуміння адресатом бажаного результату. У директиві *"Don't wear that outfit again"* [Ellis 1991, с. 63] вказівки стосуються зовнішнього вигляду секретарки, що можна було б висловити м'якшою

конструкцією, тим більше, що зовнішній вигляд є особистою справою, а діловий стиль секретаркою був витриманий.

Розглядаючи центрованість та децентрованість дискурсу персонажа-маніяка, помітна перевага центрованості та егоїстичності Патріка Бетмена: «*You know, Evelyn, there were a lot of other Xmas parties in this metropolis that I could have attended tonight yet I chose yours. Why? you might ask. Why? I asked myself. I didn't come up with a feasible answer, yet I'm here, so be, you know, grateful, babe*» [Ellis 1991, с. 308]. У прикладі Патрік ставить себе у центр уваги, вказуючи на велику кількість запрошень на різні вечірки і принижує Евелін, іронічно ставлячи запитання “*Why? you might ask. Why? I asked myself. I didn't come up with a feasible answer, yet*”. Ці запитання є безглузді, оскільки Евелін є нареченою Бетмена і його присутність на її вечірці є логічною.

Егоцентричність Бетмена проявляється також у фразі “*I'm here, so be, you know, grateful, babe*”, адже на його думку Евелін повинна бути вдячною за його приїзд, а форма вираження цієї думки є зверхньою, враховуючи контекстуально іронічне звертання “*babe*”, яке значно применшує роль нареченої у його житті і використання фрази-паразита “*you know*”, що засмічує його мову досить часто і в інших прикладах. Невміння знаходити компроміс демонструє такий приклад: “*I don't like concerts,*” *I tell her, walking into the kitchen. I open the refrigerator and take out a liter of Evian. “I don't like concerts,” I say again. “I don't like 'live' music.” “But this one isn't like the others” She lamely adds, “We have good seats.” “Listen. There's no need to argue,” I say. “If you want to go, go”* [Ellis 1991, с. 241]. Хоч як наполегливо Евелін переконує Патріка піти з нею на концерт, він ставить свої бажання та принципи на перше місце, не враховуючи почуттів дівчини. Категоричність його мовлення підтверджується фразою “*Listen. There's no need to argue,*” *I say. “If you want to go, go”*. Він не розглядає альтернативи і не йде на компроміс, але дозволяє їй самій піти на концерт, що показує у деякій мірі байдужість у почуттях до Евелін.

Вивчаючи та аналізуючи дискурс персонажа-маніяка, варто також згадати про важливість психолінгвістичного підходу у вивченні індивідуального дискурсу. Однією із спроб поєднати психологічні та мовні якості індивіда у дослідженні дискурсу є спроба М. В. Ляпон на основі класифікації психологічних типів людини виділити інтровертовані та екстравертовані мовні особистості [Ляпон 1995, с. 275]. На думку дослідниці, мовленнєва інтроверсія вербалізується у процесі корекції власного мовлення за допомогою вставок, що проявляють «блукання» навкруги денотату з метою знайти оптимальну мовленнєву форму [Голубовська 2008, с. 29]. Згідно з таким підходом до вивчення дискурсу маніяка, можна зробити висновок, що Патрік є інтровертованою мовною особистістю, оскільки він дуже часто сам виправляє свої фрази і наче «літає» десь у своєму світі. Наприклад: “*I'm clam, I mean calm,*” *I say, breathing in hard, trying to smile, and then, involuntarily, unable to stop myself, ask, “How's my hair?” “Your hair is fine,” she says*”.

Обмовка “*clam*” замість слова “*calm*” заперечує значення цього слова, адже Бетмен не почувається спокійним, а, судячи по контексту, є досить схвилюваним. Тобто він говорить одне, відчуваючи інше, а обмовка видає це неспівпадіння. Крім цього маніакальне переживання про стан його волосся, яке він висловлює запитанням “*How's my hair?*”, вривається у розмову, відхиляючись від теми, і таке відхилення у вигляді цього запитання, у творі зустрічається неодноразово, що підтверджує «блукання» персонажа у власному світі, а отже його інтровертовану особистість. Ще одна обмовка: “*I'll have a decapitated coffee also,*” *I say absently, before catching myself. “I mean... decaffeinated”* підтверджує те, що Бетмен «літає» у своїх думках і як наслідок цього, його мовлення і мислення існують паралельно. У цьому прикладі вибір кави відбувається на підсвідомому рівні, він завжди п'є каву без кофеїну “*decaffeinated*” і тому він не «включає мозок», роблячи свій вибір, і у результаті виходить обмовка “*decapitated*” (обезголовлений). Тобто його думки у цей момент зайняті жорстокими злочинами або планами щодо цих злочинів. Серед обмовок Патріка можна

виділити такий приклад: “*You shouldn't fawn over him...*” *I pause before correcting myself. “I mean...me. Okay?”*. Тут маніяк назвав себе третьою особою однини, що також свідчить про те що він або у той час думав про когось іншого, або має схильність говорити про себе у такій формі (проте у творі це єдиний такий випадок).

Ще одним відомим підходом до вивчення мовної особистості є трансакційний аналіз, запропонований американським психологом Еріком Берном. Цей аналіз полягає у вирізненні трьох ролей мовної особистості – Батько, Дорослий, Дитина. Дитина є носієм ірраціонального, стихійного начала. Її мовна поведінка пов'язана насамперед із емоційним сприйняттям світу. Роль Батька реалізує авторитарне начало. Носій цієї ролі вважає себе уособленням «правильної моралі», що надає йому ієрархічно вищого щодо інших людей статусу і право робити різкі зауваження та керувати поведінкою інших. Роль Дорослого виражається перевагою здорового глузду і раціонального начала. Носій цієї ролі виступає своєрідним посередником між Дитиною і Батьком, оскільки намагається бути максимально об'єктивним, оцінюючи будь-яку життєву ситуацію [Берн 1992, с. 136].

Беручи до уваги трансакційний аналіз мовної особистості, персонажа-маніяка Патріка Бетмена можна охарактеризувати як носія ролі Батька, оскільки він вважає себе кращим за інших, що можна підтвердити прикладом: “*If you could make sure we aren't bothered while we do, we would gratefully appreciate it.*” *I rub the hand, closing it into a fist over the bill. “And if anyone complains, well...” I pause, then warn menacingly, “Kick 'em out”* [Ellis 1991, с. 147]. Ця ситуація у ресторані показує думки Патріка щодо його верховенства і переваги над іншими людьми. Він вважає, що йому можна палити у місцях, де це непередбачено та ігнорує скарги інших клієнтів, а офіціанта намагається підкупити. Зневажливе ставлення до людей підтверджується фразою: “*Kick 'em out*”. Тобто, у ресторані він передбачає для себе всездозволеність, а кому це не подобається пропонує «копняка».

Роль Батька проявляється у його бажанні керувати долею інших людей: “*Listen,*” *I say. “What's your name?” “Al,” he says. “Speak up,” I tell him. “Come on.” “Al,” he says, a little louder. “Get a goddamn job, Al,” I say earnestly. “You've got a negative attitude. That's what's stopping you. You've got to get your act together. I'll help you”* [Ellis 1991, с. 285]. Використання директивів “*Speak up*”, “*Come on*” говорить про його бажання повчати, а директив “*Get a goddamn job, Al,*” свідчить про його бажання вказувати як потрібно діяти незнайомій людині у її житті, прикметник “*goddamn*” робить його мову експресивнішою та емоційнішою. Маніяк обіцяє допомогти безхатченку, але під допомогою він розуміє вбивство. На його думку, вбивши таку людину, він допоможе їй позбавитись беззмістовного життя.

Його відчуття переваги над іншими людьми і ставлення до них як до чогось неважливого можна простежити ще в одному прикладі: “*And then? I beat the living shit out of her.*” *I open the medicine cabinet for a condom and, as I reenter the bedroom, say, “She had misspelled disabled. I mean, that's not the reason I did what I did but... you know.” I shrug. “She was too ugly to rape”* [Ellis 1991, с. 312]. Маніяк метафорично та іронічно описує, як вбив дівчину: “*I beat the living shit out of her*”, вважаючи, що людина не має душі, а словом “*shit*” позначає те, з чого вона складається. Він не може визначитись із причиною свого вчинку: чи це мовний дефект, чи те, що вона була некрасивою для згвалтування. Таке судження і роздуми щодо дівчини та її вбивства, свідчать про зневагу та презирство Бетмена.

Висновки. Проаналізувавши дискурс персонажа-маніяка Патріка Бетмена у романі Брета Істона Елліса встановлено, що Бетмен проявляє себе невпевненим на експонентному рівні, на змістовому рівні його мовлення може бути як абстрактним, так і конкретним, залежно від контексту, на інтенціональному Патрік проявляє почуття гумору, центрованість та директивність дискурсу, а також перевагу конфліктності. Згідно з підходом М. Ляпон, Патрік є інтровертованою мовною особистістю, а враховуючи аналіз Е. Берна, мовна особистість персонажа-маніяка є здебільшого носієм ролі Батька. Використавши різні підходи до аналізу мовної особистості персонажа, нам вдалось точніше зрозуміти, як риси

його характеру проявляються у мовній поведінці. **Перспективою** дослідження є вивчення ідіолекту персонажів-маніяків.

Література

- Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений; Люди, которые играют в игры / Э. Берн // Психология человеческой судьбы. – СПб. : Лениздат, 1992. – 400 с.
- Голубовська І. О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен / І. О. Голубовська // *Studia Linguistica*. 36 наук. пр. – К., 2008. – Вип. 1. – С. 25-33.
- Иванцова Е. В. О термине «языковая личность»: истоки, проблемы, перспективы использования / Е. В. Иванцова // Вестник Томского государственного университета. Филология. – 2010. – №4. – С. 24-32.
- Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
- Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. Изд. 3-е, стереотипное. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 264 с.
- Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? / В. В. Красных. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 375 с.
- Ляпон М. В. Языковая личность: поиск доминанты // *Язык – система. Язык – текст. Язык – способность*. Сб. статей / Институт русского языка РАН. – М., 1995. – С. 260-276.
- Слышкин Г. Г. Аксиология языковой личности и сфера наивной лингвистики / Г. Г. Слышкин // *Социальная власть языка* : Сб. науч. тр. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2001. – С. 87-90.
- Сухих С. А. Черты языковой личности / С. А. Сухих // *Прагматика этноспецифического дискурса* : Материалы симпозиума. – Бэлць, 1990. – С. 105-106.
- Ellis V. E. *American psycho* / Bret Easton Ellis. – NY : Vintage Books, 1991. – 399 p.

УДК: 811.161.1'37

НОВИКОВ В. П.

(Запорожский национальный технический университет)

СУБЪЕКТ КОММУНИКАТИВНОЙ ОЦЕНКИ: ПАРАМЕТРЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Параметры исследования субъекта коммуникативной оценки рассматриваются в контексте сравнения последней с системно-языковой разновидностью оценки. Выделяются пять отличительных признаков субъекта коммуникативной оценки: связь с участниками коммуникативного акта, многокомпонентная структура с разным коммуникативным статусом составляющих, актуализация в составе различных оценочных структур, наличие иллокутивных и динамических характеристик. Субъект коммуникативной оценки рассматривается как динамическая система разноструктурных и разноуровневых составляющих, результирующее действие которых (оценочное отношение) воспринимается адресатом в процессе декодирования сообщения. *Ключевые слова:* оценка, коммуникативный акт оценки, оценочное сообщение, субъект оценки, системно-языковая оценка, коммуникативная оценка.

Новиков В. П. Суб'єкт комунікативної оцінки: параметри дослідження. Параметри вивчення суб'єкта комунікативної оцінки розглядаються в контексті порівняння останньої з системно-мовним різновидом оцінки. Виділяють п'ять характерних ознак суб'єкта комунікативної оцінки: зв'язок з учасниками комунікативного акту, багатокомпонентна структура з різним комунікативним статусом складових, актуалізація в складі різних оцінних структур, наявність іллокутивних і динамічних характеристик. Суб'єкт комунікативної оцінки пропонується розглядати як динамічну систему різноструктурних і різнорівневих складових, результируюча дія яких (оцінне ставлення) сприймається адресатом в процесі декодування повідомлення.

Ключові слова: оцінка, комунікативний акт оцінки, оцінне повідомлення, суб'єкт оцінки, системно-мовна оцінка, комунікативна оцінка.

Novikov V. P. The Subject of Communicative Evaluation: Research Parameters. This paper deals with research parameters applicable to the subject of communicative evaluation. A distinction is made between the subject of communicative evaluation and the subject of evaluation which can be found within the framework of the language system, the identifying characteristics of the latter being potentiality and static nature. The paper distinguishes five distinctive features of the subject of communicative evaluation. Firstly, it is actualized as a component of the communicative act, and, consequently, it acquires close links with real participants in the act. Secondly, this type of evaluation subject comprises several constituents that have different communicative statuses: the subject of evaluative qualification, the subject of quoted utterance, the subject of speech. Each of them is capable of modifying the evaluative attitude which is shaped in the message. Thirdly, the subject of communicative evaluation participates in constructing multilayer evaluative messages and, therefore, it is actively involved in generating the evaluative proper, affective, benefactive and other substructures of the evaluative message. The components of those substructures are characterized by multi-vector and heterodirectional nature of its links and associations. Fourthly, it has a certain illocutionary charge, which, among other things, helps the addresser to guide the recipient's work on decoding the message in the desired direction. Fifthly, the subject of communicative evaluation acquires a certain dynamic feature, as it takes the addressee a certain amount of time to read the text and to apply their knowledge to decode the evaluative message. In light of the foregoing consideration, the subject of communicative evaluation is defined as a dynamic system of components which belong to different evaluation substructures and layers. The resultant effect of actualized components (the evaluative attitude) is perceived by the recipient in the process of decoding the message. The accuracy of decoding the evaluative message depends on the addressee's required background knowledge and language competence.